

Sed hic sensus admittendus non est, tum quia est contra communem intelligentiam, tam juristarum quam theologorum, cum Glossa ibi; tum etiam quia est contra proprietatem verborum textus absolute dicentis: *Si promoveri ad sacerdotium non intendens*, etc.; tum propterea quia est contra rationem textus; *Cum eos receperis fraudulenter*, hoc enim fit ex vi intentionis interioris: tum etiam quia textus addit, *Nisi voluntate mutata*, etc.: ergo locutus fuerat de intentione voluntatis; tum denique quia declarat privationem fructuum ipso facto: non ergo agit de præsumptione, sed sufficere censet, quod interior desit intentio.

25. Respondent ergo alii, non esse illam pœnam impositam per legem humanam, sed esse obligationem restituendi, vel incapacitatem fructuum, quæ ex natura rei sequitur ex tali intentione, et per illam legem declaratur. Patet, quia beneficium curatum non datur nisi propter officium, quod exerceri non potest sine sacerdotio, et ideo non sacerdos qui recipit beneficium sine animo suscipiendi sacerdotium, eo ipso injuste recipit fructus beneficii, et consequenter non facit illos suos. Quia tunc non recipit fructus propter officium quod exercet, cum sit incapax illius; ergo maxime posset recipere propter spem recipiendi quamprimum, vel tempore præscripto: hanc autem spem aufert prava intentio: ergo reddit talem personam incapacem fructuum, nisi illam mutet, et tempore debito ordinetur.

26. Hæc vero responsio non habet solidum fundamentum. Nam, sine dubio, si lex lata in cap. *Commis* non addidisset illam privationem fructuum, non posset cum sufficienti fundamento dici, recipientem beneficium sine tali intentione non facere fructus suos, præsertim de fructibus totius beneficii. Primo, quia beneficium etiam curatum non datur propter solum officium proprium sacerdotis; nam datur etiam propter officium dicendi horas canonicas, et ille sic tenens beneficium posset recitare horas. Datur etiam propter ministerium chori, et administrationem Ecclesiæ, quæ possunt fieri sine ordine sacerdotali. Præterea non ita datur hoc beneficium propter officium dicendi Missam, et ministrandi sacramenta (propter quæ requiritur sacerdotalis ordo), ut omnino obliget ad faciendam hæc ministeria per seipsum: nam possunt fieri per tertium, maxime ad tempus; quod si ita fiant, sufficet, saltem ut faciat beneficiatus fructus suos sine obligatione restituendi, præsertim si personaliter resideat, et regat Ecclesiam: ergo

hoc etiam modo posset beneficiatus non sacerdos, et intendens non ordinari, per annum satisfacere officio suo, ut suos faceret fructus, si per jus humanum non impediretur.

27. Confirmatur ac declaratur: nam si sacerdos acciperet tale beneficium cum intentione non ministrandi in illo per annum quoad ordinem sacerdotalem, non ideo non faceret fructus suos, si alias integre satisfaceret officio suo, partim per se, partim per alios, et similiter qui acciperet beneficium ante sacerdotium cum intentione accipiendi sacerdotium intra annum, non tamen ministrandi in illo per seipsum tam cito, nec post aliquod tempus, non propterea teneretur restituere fructus omnes, nec fortasse partem, si alias per alium suppleret quod per se non faceret, et sufficientem curam haberet suæ Ecclesiæ: ergo, secluso jure positivo, idem esset, licet quis reciperet beneficium sine intentione recipiendi sacerdotium intra annum. Probatur hæc ultima consequentia, quia, non obstante tali intentione, posset satisfacere obligationi officii, propter quod dantur illi redditus beneficii pro eodem tempore. Et ita ex sola rei natura non deesset titulus ad recipiendos et retinendos illos fructus sine injustitia, scilicet, titulus beneficii cum recitatione, administratione, et servitio sufficiente beneficii pro toto illo tempore, modo declarato.

28. Vera ergo responsio mihi esse videtur, illam non esse propriam pœnam propter anteriorem culpam, etiam adjunctam externo actui de se non malo, nec etiam esse obligationem restituendi propter defectum in officio vel servitio beneficii, sed fuisse prudentem ordinationem Ecclesiæ, quæ statuit ut non daretur beneficium homini non ordinato, nisi sub tali onere et conditione. Unde ex quo fuit conditus canon ille, eo ipso quod talis persona acceptat beneficium, acceptat illud cum illo onere; et ideo si non implet conditionem, non facit fructus suos, quia Ecclesia illi non contulit jus ad illos. Nec est inconveniens quod Ecclesia, licet non judicet de occultis, det beneficium sub conditione occulta et interna, quia ad hoc non est necessarium ut ipsa judicet de illa conditione, sed satis est quod recipiens beneficium de illa judicet, et per judicium suæ conscientiæ teneatur ad restituendos fructus, quos non fecit suos sine alio iudicio Ecclesiæ. Sæpe enim in collatione aliqua exterius facta includitur conditio interna ex parte suscipientis, ut cum Episcopus confert ordines alteri, ibi est conditio inclusa, quod ille habeat

intentionem recipiendi illos. Et ego possum dare eleemosynam pauperi sub conditione explicata illi, quod habeat intentionem orandi pro me, et si illam non habeat, non fiat dominus eleemosynæ. Quid enim vetat ita fieri? Cum libere possim disponere de re mea prout libuerit. Ita ergo potuit Ecclesia disponere circa collationem beneficiorum parochialium, quia ita oportebat obligare recipientes, et nullus poterat esse convenientior modus illos cogendi ad habendam illam intentionem.

29. Quod si objicias, quia jus illud etiam habuit locum in eos, quia jam ante illum canonem receperant beneficia, respondeo negando assumptum, quia lex non extenditur ad præterita per se loquendo, et ibi non explicatur, nec est extensio facienda in lege pœnali sine sufficienti causa. Vel certe si dispositio illa habet locum circa beneficia prius recepta, erit quatenus a tempore illius legis coeperunt retineri cum mala fide, et in ea perseveratum est per reliquam partem anni juxta dicenda in sequenti puncto. Hoc igitur modo explicatus ille canon, nec facit pro conclusione quarta, nec obstat tertiæ, sed continet limitationem alterius rationis: nam limitat modum et conditionem conferendi talia beneficia talibus personis.

30. Aliter vero posset exponi juxta tertiam assertionem, illam esse pœnam impositam pro omissione externa sacerdotalis ordinis, quem ex præcepto divino definito per Ecclesiam tenetur recipere intra annum, qui tale beneficium recipit, quoniam illa ommissio processit ex tali intentione fraudulenta. Ad hoc explicandum adverto circa illum textum, ibi non imponi conditionem illam: *Si recipiat beneficium sine intentione sacerdotii intra annum*, ut absolute sufficientem ad contrahendam illam obligationem restituendi, sed cum illa moderatione, *nisi voluntate mutata promotus fuerit*. Unde fit ut, licet quis accipiat beneficium sine illa intentione, et ita persistat per undecim menses, si tandem mutat intentionem, et intra ultimum mensem ordinatur, faciet fructus suos, vel confirmabit (ut sic dicam) dominium in retentione eorum, quia noluit Ecclesia aliter ponere illam conditionem, ut ex textu patet. Estque optima ratio, quia hoc modo melius lex illa obtinet effectum intentum, qui est, ut ille ordinetur et inserviat beneficio semel accepto, et ita per receptionem ordinis purgatur prior defectus, quia impletur conditio ab Ecclesia postulata, quæ in summa est, ut non habeatur illa prava intentio a principio, vel saltem ut non perseveretur in illa usque ad effec-

tum non recipiendi ordinem per totum annum. Unde quod Soto ait de restitutione facienda pro quocumque tempore anni, pro quo illa intentio debita non habetur, non habet locum si tandem mutatur voluntas, et recipitur ordo intra annum, quia tunc nulla restitutio facienda est, ut dixi, et ex textu constat. Signum ergo est pœnam illam (si pœna est) non imponi propter intentionem tantum internam secundum se, sed prout annexam, et prodeuntem in omissionem externam totius anni, quæ ommissio mala est, et posset puniri illa pœna, etiam sine illa intentione a principio concepta, sed per negligentem dilationem totius anni contractam. Atque hoc modo textus ille confirmat tertiam conclusionem, et nihil obstat quartæ. Alia vero, quæ attingit Soto, an ille textus loquens de receptione beneficii extendi debeat ad retentionem, et an loquens de beneficiis parochialibus extendendus sit ad episcopatus, et similia, ad præsentem materiam non spectant.

31. *Explicatur Clementin.*—Circa quartum, de censura imposita inquisitoribus injuste procedentibus ex odio, vel turpi affectu, in dicta Clem. 1, § *Verum*, aliqui dicunt loqui de odio manifesto signis externis, sed sine fundamento in textu, et sine causa, quia illa excommunicatio non fertur propter aliud signum odii, sed propter effectum justum ab illo procedentem. Et ita ille textus probat quartam assertionem, ut etiam dixi in tom. 5, dicta disp. 4, sect. 2; idem dicendum est cum proportionem ad 5, ex Clement. 5, de Stat. Monach.; et ad sextum, ex dicto cap. *Si quis*, nam actiones illæ, quæ ibi puniuntur et alias prohibita sunt et pravae, moraliter loquendo sufficienter manifestant pravum animum a quo proficiscuntur. Reliqua in illa opinione juxta quartam assertionem procedunt.

CAPUT XIV.

QUÆ SIT SERVANDA FORMA SEU SOLEMNITAS IN LEGIBUS CANONICIS FERENDIS.

1. Nihil in præsentibus tractandum proponimus de forma intrinseca legis canonicæ, quia omnia quæ de hoc puncto diximus lib. præcedenti, c. 13, communia sunt legi humanæ ut sic, nec aliquid speciale notandum occurrit in lege canonica. Imo etiam quæ de forma extrinseca diximus de legibus civilibus, magna ex parte communia sunt canonicis, quia illis conveniunt, quatenus humanæ sunt, et non quate-

nus civiles, seu seculares sunt. Et ideo leges canonicæ in signo etiam sensibili consistunt, et verba requirunt quæ sufficienter explicant præceptum, seu voluntatem obligandi Prælati cum talibus conditionibus quæ ad legem sufficienter, ut cum perpetuitate, communitate, et similibus, ut ibi explicatum est; ubi etiam sufficientia verba declaramus.

2. *Non est de ratione legis canonicæ ut sit scripta.* — Ultra illa vero non est data determinata forma verborum in legibus canonicis ferendis, vel ex jure divino, vel ex ecclesiastico, præsertim quoad proprios canones, quorum conditor est Pontifex, qui semper est superior illis, et ideo non arctatur ad certam formam verborum. Inferiores vero Episcopi, et Prælati, vel Capitula limitari possunt ad servandam certam verborum formam, vel solemnitatem. Sed de hac etiam non constat, saltem ex jure communi. Nam licet in quibusdam statutis requiratur consensus Capituli respectu Prælati, vel, e converso, consensus Prælati respectu Capituli, vel aliquid simile; illud magis pertinet ad limitationem potestatis quam ad determinationem formæ servandæ in lege ferenda. Præterea non est etiam de ratione legis canonicæ ut sit scripta; nam ea quæ de hoc puncto allegavimus pro lege civili, maxime probant de canonica, et præcipue de pontificia propter supremam potestatem, ut dixi. Inferiorum autem statuta semper feruntur in scriptis, et ita servandum est ad tollendam ambiguitatem vel obscuritatem. Unde etiam oportet ut ex tenore ipsius scripturæ constet, ex potestate legislativa esse profectam, et continere actum ejus, alias non erit sufficiens signum voluntatis principis ferendi legem, vel obligandi subditos communi et stabili legis obligatione, quod in sequenti puncto declarabitur.

3. *Sententia dicentium epistolam pontificiam inducere leges.* — Hinc enim suboritur dubium supra tractatum de lege civili, an epistolæ pontificiæ leges canonicas inducant, quoniam in eis respondent ad speciales interrogationes, aut consultationes. Canonistæ enim interdum indicant hæc responsa Pontificum non introducere legem: Abb. in cap. *Tua*, de Sponsal., n. 3, et ibi Alex. de Nevo, n. 15; et Præpos. n. 4, ad 7; nam exponens illum textum, dicentem verba esse de necessitate matrimonii quoad Ecclesiam, dicit non introducere legem, quia solum continet responsum Pontificis ad privatam consultationem.

4. *Vera sententia.* — Contraria vero sen-

tentia vera est, a qua dicti auctores non dissentiunt: est enim certa, et inter jurisperitos communis: tenet Glossa in cap. *Ea tua*, de Fil. Presbyt., verb. *Consultationem*, ubi Panorm. idem sentit, et tacite declarat priorem sententiam, ut statim dicam. Idem Felin. rubr. de Rescrip., in princip., cum Rom. cons. 260, et Archid. et Domini. in cap. *Ignorantia*, 38 dist. Imo juris civilis interpretes multo magis certam censent esse hanc sententiam de epistolis Pontificum, quam regum aut imperatorum, ut constat ex Bart. et Paul. Castr., in l. 1, cod. de Legib., Jason. et aliis quos retuli superiori lib., cap. 13. Probatur aperte hæc sententia ex cap. 1, dist. 19, quod est Nicolai I in Epist. ad Episcopos Galliæ, quæ habetur in tertio t. Bibl.; ubi in eandem sententiam adducit Leonem I, Epist. 1, in fine, et Gelas. in c. *Sancta Romana*, dist. 15, et ibi ex professo probat Nicol. hoc non solum esse verum de epistolis in jure canonico insertis, sed etiam de omnibus aliis. Ratio autem sufficiens est, quia Pontifices habent auctoritatem ad ferendas leges hoc modo, et ipsimet declararunt hoc sensu et hac potestate esse scriptas hujusmodi epistolas, vel responsa. Quomodo autem hoc intelligendum sit, et quid requiratur, ut hujusmodi epistolæ vim legis habeant, dicitur respondendo ad priorem sententiam.

5. Igitur ad cap. *Tua*, de Sponsal., respondetur imprimis, potius ex illo probari, quando consultus Pontifex respondet, illud responsum habere vim legis, quatenus directe satisfacit consultationi, licet consultatio privata fuerit. Et hoc supponunt et fatentur interpretes illius textus supra allegati. Addunt tamen, per hujusmodi responsa Pontificum ad interrogationes factas circa antiqua jura non introduci novam legem quæ antea constituta non fuisset, sed solum interpretationem ejus de qua fuerat Pontifex consultus, sive illa sit ecclesiastica, sive divina, aut naturalis, ut in illo cap. consultus fuit Pontifex an verba sint necessaria ad matrimonium. Respondet autem matrimonium mutuo consensu perfici, necessaria autem esse verba quantum ad Ecclesiam. Unde colligunt dicti interpretes, per illud responsum non introduci novam legem, aliquid de novo præcipientem, sed tantum declarari authentice id quod antea erat jus divinum ac naturale, scilicet, de substantia matrimonii tantum esse mutuum consensum, utique sufficientibus signis expressum, quia alias non posset esse mutuus, et datus simul, et acceptus. Unde in hoc sensu recte inferunt noluisse

ibi Pontificem introducere novam legem ecclesiasticam, qua præciperet ut matrimonium fieret per verba, quando fieri potest, neque in hoc sensu dixisse verba esse necessaria propter Ecclesiam, quia hoc præceptum ecclesiasticum non erat antea, nec Pontifex ibi illud ponit de novo, cum tantum respondeat consultationi: unde concludunt solum explicasse per illa verba moralem necessitatem, seu utilitatem verborum in matrimonio, ut Ecclesia certior de illo fiat, ejusque clariorem probationem habeat.

6. *Epistolæ pontificiæ habent auctoritatem temperandi jus et obligandi ad eam interpretationem tenendam.* — Ex quibus aperte constat, non negare dictos auctores epistolam pontificiam habere vim legis in eo quod decernit, sed proponere regulam ad intelligendum quid decernat. Ordinarie enim hujusmodi epistolæ continent responsa consultationum sunt potius declarativa, quam constitutiva juris, quia non solet consuli Pontifex an aliquid facere jubeat, necne, sed an aliquid faciendum sit secundum jus divinum naturale, vel ab Ecclesia jam statutum. Et tunc respondendo Pontifex interpretatur jus, et in hoc habet ejus responsio auctoritatem legis obligantis ad illam interpretationem tenendam, vel ad servandum antiquum jus, secundum illam interpretationem, et hoc est quod in decretis supra allegatis docetur. Non tamen solent per talia responsa condere Pontifices novas leges, non quia non possint, sed quia non hoc tunc agunt, nec de hoc consuli solent, ut dixi. Si tamen occasione sumpta ex consultatione ipsi velint novam legem introducere, sine dubio possunt illo modo id facere, dummodo suis verbis hoc sufficienter declarent.

7. *Quando epistolæ sunt scriptæ non ad consultationem, sed directe ad gubernationem, facilius possunt habere vim legis; sed hoc colligendum ex tenore verborum.* — Quocirca, quando epistolæ non sunt responsivæ ad consultationem, sed directe scriptæ ad gubernationem, tunc facilius habere possunt vim legis constitutivæ de novo, quod ex tenore verborum spectandum est. Adjungendæ etiam sunt circumstantiæ temporis, et loci, et personarum ad quas scribitur, ad intelligendum an lex sit universalis pro tota Ecclesia, vel pro aliqua tantum provincia, aut diocesi. Denique necessarium est ut talis epistola per traditionem, vel declarationem posteriorum Pontificum sufficienter sit nota et in auctoritate habita, hoc enim necessarium est ut obliget; licet non sit

necessarium ut sit in corpore juris inserta, quia ita cautum est in ipso jure, ut dixi, ac merito, quia est valde accidentarium, et non potest jus limitare auctoritatem Papæ. Quod maxime verum habet in his quæ spectant ad declarationem juris naturalis, vel divini. Nam in his non potest esse mutatio, nec error, quando Pontifices ut Pontifices definiunt, quod possunt facere per has epistolas, et faciunt, quando ostendunt se loqui ad docendam et instruendam totam Ecclesiam. Et ideo in his rebus sunt talia decreta generalia et perpetua, licet fiant respondendo ad particulares interrogationes, quia illa particularis materia est accidentaria, et solum concurrunt per modum occasionis, doctrina autem ipsa generalis est. At vero, quando responsum concernit materiam juris positivi ecclesiastici, licet, ut processit a Pontifice, non potuerit continere errorem in moribus, per temporis successionem potest accipere mutationem, et quoad hoc potest multum deservire quod tale decretum sit vel non sit moribus receptum, vel etiam quia sit in corpore juris insertum, vel extravegetur; et tunc etiam oportet considerare an sit consentaneum juri communi, vel illi contrarium: nam in priori casu servandum est; in posteriori autem Pontifex est consulendus, juxta cap. *Pastoralis*, de Fide instrum. Quæ omnia usui esse possunt ad intelligendas decretales epistolas, et aliquid statim addemus solvendo objectionem quæ in præsentem fieri posset.

8. Præterea, potest simile dubium de sententiis Pontificum hic definiri, quod supra de sententiis imperatorum et regum tractavimus; nam ex ibi dictis a fortiori sequitur, sententiam latam a Papa in particulari causa introducere legem generalem pro omnibus similibus causis; nam major est auctoritas pontificia quam regia. Et hoc modo videtur magna ex parte esse constitutum jus canonicum; nam plura illius decreta sunt quædam sententiæ Pontificum in singularibus causis latæ. Et in particulari videtur hoc declaratum in cap. *In causis*, de Re jud. ibi: *Cum in similibus casibus cæteri teneantur similiter judicare.* Et ita docent ibi expositores. Dubitant autem an hoc intelligendum sit tantum de sententiis definitivæ, vel etiam de interlocutoria, dummodo de illa satis constet, de qua videri possunt ibi doctores, præsertim Panorm. num. 3 et 4, et Felin., n. 3 et seq., quia de hac distinctione nobis sufficienter dicta circa legem civilem. Alia vero distinctio de sententiis inserta, vel non in-

serta in corpore juris, qua utuntur etiam alii qui ex dictis doctoribus, in præsenti non est admittenda, quia repugnat juri canonico quod expresse illam excludit in epistolis Pontificum, ut vidimus; est autem eadem ratio de sententiis. Item, quia ex dicto capit. *Pastoralis*, aperte colligitur epistolam decretalem pontificiam, etiamsi sit contra jus commune, habere auctoritatem, solumque limitatur modo supra dicto, quando est contra jus commune: nomine autem decretalis etiam sententia lata et scripta a Papa comprehenditur, ut omnes factentur, et constat ex usu decretalium; non est ergo conditio simpliciter necessaria ad rationem legis, quod sententia sit inserta in corpore juris, licet ad promulgationem legis et ad cognitionem ejus magis publicam et certiorum multum conferat.

9. *Objiciuntur quedam Pontificis verba que videntur aliis repugnare, et explicantur.*—Contra hanc vero resolutionem objici possunt verba Alexandri III in cap. *Licet*, de Sponsa duorum, ubi definit matrimonium ratum non dissolvi per subsequens consummatum, et adjungit: *Quamvis aliter a quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum*, utique per sententiam, ut communiter videtur intelligi; ergo sententia Pontificis non potest facere legem, cum tam gravem errorem continere possit. Similis objectio fieri potest ex c. *Quanto*, de Divortii, ubi Innocent. III docet matrimonium inter fideles baptizatos et Catholicos contractum, non dissolvi per hæresim seu apostasiam a fide alterius conjugis, et subjungit: *Licet quidam prædecessor noster sensisse aliter videatur*. Quod dixit propter Cœlestin. III qui contrarium respondit, ut in cap. *Laudabilem*, alias 1 de Convers. infidel. olim habebatur, ut ibi notat Glossa, et nunc habetur in collectionibus Antonii Augustini, collect. 2, tit. 23, cap. 2.

10. Circa primum, Alexander III non designat qui fuerint illi Pontifices qui aliter judicarunt, et Glossa ibi solum allegat consuetudinem quamdam Mutinensem, cujus fit mentio in cap. ult. ejusdem tituli, quæ est impertinens; nam ibi non dicitur illam consuetudinem fuisse per aliquem summum Pontificem approbatam. Imo Innocent. III in illo cap. ult. dicit *fuisse contra id quod sentit sancti Petri sedes*, et ideo non possumus certo dicere quale fuerit illud iudicium illorum Pontificum. Responderi ergo potest supponendo probabile esse posse Pontificem ex justa causa dispensare in matrimonio rato non consummato;

forte igitur illi Pontifices, quos Alexander III commemorat, non tantum sententiando, aut respondendo, sed etiam faciendo, dissolverunt illa matrimonia, non quidem iudicando ipso facto dissolvi (stando in solo jure divino) per subsequens consummatum, sed iudicando illam fuisse causam sufficientem ad illam dispensationem concedendam; et licet forte in hoc erraverint, erit error facti, et non juris. Non est autem verisimile fuisse iudicium illud ferendo generalem legem formaliter et expresse, sed fortasse dispensando cum aliquo populo, aut saltem similem consuetudinem alicubi tolerando, vel approbando: nam hoc totum pertineret ad errorem facti, et particularem, id est, non redundantem in perniciem totius Ecclesiæ, et ideo non repugnat contigisse.

11. Quod si fortasse iudicium illud fuit per sententiam latam in aliqua particulari causa (licet id non constet), dicendum est illam sententiam non fuisse latam interpretando ex cathedra jus divinum, sed iudicando de facto secundum opinionem privatam, et ideo non potuisse inducere generalem legem. Atque ita respondet Covar. 2 p. quarti, c. 7, § 3, n. 15. Non est item necesse verbum *Judicandi* referre ad sententiam alicujus causæ definitivam, sed ad privatam iudicium, quod interdum est per opinionem privatam, et ita potuit contingere in illis Pontificibus. Et ita exposuit Cano lib. 6 de Locis, cap. 8, ad 3, et Bellarm., lib. 4 de Roman. Pontif., cap. 43, in princ. Imo etiam de Alexand. III dicit non definitivisse, sed tantum quid sentiret explicuisse, sicut prædecessores sui fecerant. Idque colligi potest ex verbis ejusdem Alexand. in Conc. Later., p. 6, cap. 8, ubi habetur integra epistola, quæ valde familiaris est, et in ea solum dicit se velle aperire quid sentiat, et postea non loquitur de omni matrimonio rato, sed multas adjungit circumstantias et solemnitates, ac tandem concludit: *Quamvis alii aliter sentiant, aliter etiam a quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum*. Sed, licet hoc forte ita in principio fuerit, nihilominus postquam responsio illa juri canonico per Greg. IX inserta est, et pro generali lege tradita universæ Ecclesiæ, non est dubium quin sit universalis ac vera lex, ac subinde certam fidem faciat quia non potest intolerabilem errorem continere.

12. Secunda objectio magis procedit contra priorem resolutionem de epistolis decretalibus, quam contra hanc de sententia; nam

illud dictum Cœlestini fuit responsio ejus ad quamdam consultationem, ut constat ex integra Antonii Augustini. Et eam se vidisse refert Castro lib. 1 contra Hæres., cap. 4, et propter illam audet dicere in eo errasse Cœlestinum, non tantum ex negligentia, ita ut illum errasse dicamus vel privatam personam, et non ut Papam, quia in qualibet re seria definienda tenetur consulere viros doctos, *quia hujusmodi definitio* (inquit) *habebatur in antiquis decretalibus*; sed excedit, et videtur male sentire de potestate infallibili Papæ ad definiendas res fidei. Melius ergo Cano et Bellarm. supra respondent, non definiendo, sed opinando Cœlestinum locutum fuisse, potuisseque Castro ex verbis Cœlestini attente perpensis id colligere; solum enim ait: *Non enim videtur nobis, quod si prior maritus redeat*, etc., quæ verba sunt privatam sensum aperientis, et cum formidine loquentis, non definitis, aut certam doctrinam tradentis. Nunquam ergo responsio illa habuit vim legis toti Ecclesiæ propositæ, quia nec in ipsa hoc explicatum est, nec ita fuit recepta, aut recipi potuit. Dices etiam Innoc. III suum responsum protulisse per illa verba: *Non credimus quod in illo casu*, etc.; respondeo etiam ex vi verborum id non fuisse ab Ecclesia definitum, ut etiam Bellarm. sensit; postea vero lex illa firmata est per Græg. IX et usu ipso declarata, ac denique ut veritas fidei definita in Concilio Trident., sess. 24, can. 5.

13. *Quid de Episcopis sentiendum.*— Tandem circa hæc duo puncta de sententia et epistola Pontificis dubitari potest an idem censendum sit de Episcopis cum proportione pro suis episcopatibus. Nam canonistæ communiter in hoc differentiam constituunt, ut patet ex Fel., dict. cap. *In causis*, num. 8, et in rubr. de Rescrip., et aliis quos allegat. Sed in hoc idem cum proportione sentio de Episcopis, quod dixi de magistratibus civilibus habentibus potestatem ad ferendas leges cum subordinatione ad aliquem superiorem regem, vel imperatorem. Ita enim Episcopi comparantur ad summum Pontificem et ad jus canonicum. Nam et leges ferre possunt pro suis episcopatibus, et non possunt contra jus commune statuere, aut sententias dicere. Si ergo sententia vel responsum Episcopi sit contra jus commune, non solum non inducet legem, verum etiam nihil valebit; si vero per sententiam interpretetur suum proprium jus, vim etiam proprii juris habere poterit sententia, quia quoad hoc habet eandem potestatem, et idem

est cum proportione de rescripto, dummodo aliæ conditiones concurrant, scilicet, quod ex verbis et modo scribendi satis constet de animo statuendi, et quod materia sit apta, et sententia, vel decretum Episcopi sufficienter pro ratione suæ diocesis promulgetur.

CAPUT XV.

QUÆ PROMULGATIO IN LEGIBUS CANONICIS SUFFICIAT, UT VIM OBLIGANDI HABEANT.

1. *Prima sententia.*— Suppositis quæ communia sunt legi humanæ, ut talis est, et dicta sunt lib. præcedenti, c. 14, hic solum superest quæstio, an pro legibus canonicis pontificiis sufficiat una promulgatio Romæ facta, vel in singulis diocesisibus aut archiepiscopatibus vel provinciis plures necessariae sint. In hoc enim varie sentiunt auctores. Prima opinio est in legibus canonicis servandam esse regulam datam de legibus civilibus latis pro amplissimis regnis, plures, ac principales, et distantes provincias comprehendentibus, videlicet, pro talibus legibus non sufficere unam promulgationem Romæ factam, sed necessarium esse singulas promulgationes in singulis provinciis ecclesiasticis, id est, in singulis episcopatibus fieri. Ita tenet Panormitan. in c. 2 de Constit., n. 7, ad finem; Fel., n. 7; Dec., lect. 2, n. 6; Navarr. in Summa, c. 23, n. 44; Angel., verb. *Lex*, n. 23; Medin., 1. 2, q. 90, art. 4, qui illam tribuit Cajet. ibi; sed ille non dicit necessariam esse denuntiationem in provincia, ut lex obliget, sed solum excusari ignorantes, si lex propter incuriam pastorum ad eorum notitiam non deveniat, quod verum et longe diversum est, ut per se patet. Unde potius posset Cajet. in contrarium induci. Solentque pro hac sententia citari aliqua jura canonica, sed nihil probant, et ideo illa omitto.

2. *Probatum ista opinio.*— Fundamentum ergo sumi debet ex Authentica *Ut factæ novæ constitutiones*, collat. 5, quæ de legibus civilibus hoc disponit, ut supra visum est; addendo regulam supra etiam positam, quod jus canonicum in hujusmodi rebus utitur jure civili, et veluti tacite acceptat illud, quando aliquid contrarium vel diversum non disponit, et alioqui in re ipsa nihil est repugnans bonis moribus aut religioni. In præsenti autem jus illud civile quod requirit promulgationem in singulis provinciis non est revocatum jure canonico, neque est contra bonos mores, imo